

Първата комисия за досиетата на бившата Държавна сигурност, утвърдена със закон, става факт едва на седмата година след политическите промени в България. Неин председател е тогавашният министър на вътрешните работи Богомил Бонев.

Комисия е сформирана в резултат на приемането на първия [Закон за достъп до документите на бившата Държавна сигурност](#)

. Тласък на този процес дава приетата на 8 май 1997 г. от народните представители „Декларация за национално спасение“. Към първоначалния текст е добавено и точка „за отваряне на досиетата на политиците, висшите магистрати и администратори“. Мотивите на Народното събрание, в което мнозинство има Обединените демократични сили, е да бъде прекъсната „тяхната зависимост от бившите тайни служби за сигурност“.

⋮

Неспазеното обещание да се отворят 250 000 досиета

През 1997 г. социологическите изследвания показват, че 81 на сто от българите са за отварянето на досиетата. Правителството на Иван Костов първоначално обявява, че ще бъдат отворят 250 000 досиета на хора във властта, но по-късно кръгът е значително стеснен. Със изготвяне на законопроекта е натоварен вицепремиерът и министър на науката и образованието Веселин Методиев, но впоследствие инициативата каква да

бъде философията на закона е иззета от МВР и специалните служби.

Законът е приет на 30 юни 1997 г. с мнозинство от 147 гласа. Изпълнението на закона се възлага на Министерски съвет (правителството на Иван Костов). Създадената със закона комисия е под надзора на вътрешния министър **Богомил Бонев** и е съставена изцяло от представители на специалните служби. Според закона оповестяването на агентите става след проверка и изготвянето на доклад, който се изнася от министъра на вътрешните работи пред парламента.

Законът предвижда да се извършва проверка за принадлежност към бившата ДС на определени категории лица като щатни, нещатни и картотекирани сътрудници.

Кръгът на проверяваните лица включва президента, народните представители, членовете на Конституционния съд, съдиите, прокурорите, следователите, членовете на Министерския съвет, други структури на изпълнителната власт, bankerите, Висшата атестационна комисия, генералните директори на БНТ, БНР и БТА и ръководителите на други държавни институции. Общо категориите на лицата, подлежащите на проверка лица, наброяват 32 позиции.

Законът дава възможност на гражданите да поискат проверка за себе си или свои роднини, които са били засегнати от Държавна сигурност.

Прикриването на реактивирани сътрудници

Законът прави голямо отстъпление с прикриването на бившите агенти на Държавна сигурност, които след 1990 г. са превербувани от различни специални служби, наследници на ключови структури на бившата ДС. Тези сътрудници на Държавна сигурност придобиват публичност като „реактивирани” агенти.

Отделно от това законът е атакуван пред Конституционния съд от 52-ма депутати от БСП, Българския бизнес блок и Обединението за национално спасение (съставено

повече от депутати на ДПС). Според тях с приемането на Закона за достъп до документите на ДС се нарушавали принципите за разделение на властите, на съдебна защита, на защита на доброто име, честта и достойнството на всеки гражданин и има опасност за националната сигурност.

Намесата на Конституционния съд и агентите в него

С решение от 22 септември 1997 г. Конституционният съд отменя като противоконституционни три разпоредби от закона. С първите две от кръга на проверяваните лица са извадени президента и самия състав на Конституционния съд, тоест конституционните съдии сами се изваждат от списъка на лицата подлежащи на проверка за агентурно минало. Истинските мотиви за решението на Конституционния съд обаче стават прозрачни през 2007 г., когато са при проверка на състава му от 1997 г. се оказва, че трима от съдиите са били агенти на ДС.

След решението тогавашният президент Петър Стоянов, призовава министъра на вътрешните работи да извърши проверка на държавния глава въпреки, че е изваден от категориите на проверяваните лица във властта.

Третият текст, който Конституционният съд отменя, е възможността да бъдат огласени имената на агентите на ДС, за които в архивите е останало единствено картони в различните картотеки на Държавна сигурност. Техните досиета са унищожени при операцията по прочистването на архивите на ДС, извършена в началото на 1990 г. по нареждане на тогавашния министър на вътрешните работи ген. Атанас Семерджиев по време на последното комунистическо правителство на Георги Атанасов и продължила при двете правителства на Андрей Луканов (БСП).

Според Конституционния съд оповестяването на картотекираните сътрудници се ограничава от „правата и доброто име на гражданите, националната сигурност, обществения ред, народното здраве и морала”.

Тези агенти придобиват публичност като „картотекирани” и забраната на Конституционния съд да бъдат огласени на практика не позволява да станат известни

близо 70 имена на агенти от трите власти.

Двадесет години по-късно бившият председател на Народното събрание по това време Йордан Соколов ще признае, че една от грешките на СДС е, че министърът на вътрешните работи е изчакал решението на Конституционния съд, вместо да обяви резултата от проверката.

Единственият доклад на комисията „Бонев”

Министърът на вътрешните работи Богомил Бонев изнася доклад пред Народното събрание на 22 октомври 1997 г. От списък с 93 лица той обявява само 23, необявените са от категорията на картотекираните сътрудници.

От 23 оповестени имена 14 са на народни представители в 38-ото Народно събрание (1997-2001): Петър Башикаров, Любомир Божков, Тодор Костадинов и Евгени Кирилов (Парламентарна група на Демократичната левица), Ахмед Доган, Кемал Еюп, Осман Октай, Юнал Лютфи (ПГ на ОНС), Георги Агафонов, Христо Иванов и Христо Смоленов (Български бизнес блок), Людмил Маринчевски (ПГ на Евролевицата), Георги Манов (ПГ на Народен съюз) и Георги Колев (ПГ на СДС).

Другите огласени сътрудници са един banker и представители на съдебната власт и депутати от предходни състави на парламента. „Списъкът бе приготвен половин час преди идването ми в пленарната зала. Снощи извадихме двама. Чувствам се неудобно, че не мога да изнеса цялата истина”, заявява Бонев след прочитането на имената от парламентарната трибуна.

Докладът на Бонев остава единственият, който оглавяваната от него комисия подготвя и оповестява, въпреки че той е министър до края на 1999 г.

Сред разкритите сътрудници на ДС през 1997 г. обаче не попада тогавашният лидер на БСП и депутат Георги Първанов. Неговото досие под псевдоним „Гоце” не е оповестено поради „ограниченията на закона”, както по-късно ще обясни Бонев. В интервю в „Труд” той хвърля вината за неотварянето на досиетата на Държавна сигурност по време на СДС върху Иван Костов. Той го обвинява, че законът не е бил професионално написан,

Комисията „Бонев” и неефективността на първия закон за досиетата

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 13 Октомври 2011 21:23

че не е приел предложението му да се разсекрети архива на военното разузнаване.

Законът от 1997 г. не се прилага ефективно. Не е изпълнена и една изключително важна разпоредба от него, според която до една година след приемането на закона архивите на бившата Държавна сигурност трябва да бъдат предадени в Държавния архив.

„Замразяването” на процеса по отварянето на досиетата продължава до началото на 2001 г., броени месеци преди парламентарните избори през юни. Тогава СДС предизборно се обръща към досиетата и приема поправки в закона от 1997 г., с които е избрана нова комисия и е разширен обхватът на проверяваните лица.